

OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARININ ANNELERİNİN DUYGUSAL ZEKA DÜZEYLERİ İLE ÇOCUKLARININ AKRAN ZORBALIĞI DÜZEYİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ
THE RELATIONSHIP BETWEEN THE EMOTIONAL INTELLIGENCE LEVELS OF MOTHERS AND THEIR PEER BULLYING LEVEL IN PRE-SCHOOL CHILDREN

Asena PEKTANE GÜLMEZ*
Gülümser GÜLTEKİN AKDUMAN**
Ayşenur GÜNDÜZ***

Öz

Okul öncesi dönemde çocuklar çevresel etkilere çok açıktır. Çocukların genellikle en çok vakit geçirdikleri kişiler olan anneler ile ilgili faktörler çocukların gelişiminde önemli rol oynamaktadır. Bu araştırma; annelerin duygusal zeka düzeyleri ile okul öncesi dönemdeki çocuklarının akran zorbalığı düzeyi arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini 2018-2019 eğitim öğretim yılında Diyarbakır Ergani ilçesinde bulunan resmi anaokullarına devam eden 60-72 ay arası 80 çocuk ve anneleri oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak demografik bilgiler için "Kişisel Bilgi Formu", annelerin duygusal zeka düzeyini ölçmek için "Schutte Duygusal Zeka Ölçeği" ve çocukların akran zorbalığı düzeylerini ölçmek için "Zorba ve Kurban Çocuk Davranışı Değerlendirme Formu" kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre okul öncesi dönem çocuklarının akran zorbalığı düzeylerinde cinsiyet, anne yaşı ve anne mesleği değişkenleri anlamlı bir fark yaratmazken, ilkökul mezunu annelerin çocuklarının zorba ve pasif zorba çocuk davranışları puan ortalamaları diğer gruptaki çocuklara göre anlamlı bir şekilde düşük bulunmuştur. Ayrıca zorba çocuk davranışı ile annenin duygusal zekası arasında sadece duyguların kullanımı alt boyutunda negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler : Zorbalık, Akran Zorbalığı, Duygusal Zeka, Okul Öncesi Dönem.

Abstract

The aim of this study was to investigate the relationship between the emotional intelligence levels of mothers and their peer bullying level in pre-school children. The sample of the study consisted of 80 children between the ages of 60-72 months in the official kindergartens and their mothers in the Diyarbakır Ergani district in 2018-2019 academic year. For collecting required information "Personal Information Form", for measuring emotional intelligence levels of mothers "Schutte Emotional Intelligence Scale" and for measuring peer bullying level "Bullying and Sacrificial Child Behavior Assessment Form" were used. According to the results of the study, peer bullying did not make a significant difference according to the gender, maternal age and occupation variables of the children, whereas peer bullying made a significant difference according to the mother's educational status. In addition, there was a significant negative correlation between bullying child behavior and mother's emotional intelligence sub-dimensions and the use of emotions.

Keywords : Bullying, Peer Bullying, Emotional Intelligence, Preschool.

1. GİRİŞ

Okul öncesi dönem çocuğun doğumundan altı yaşına kadar geçen dönemi kapsar ve bu dönem boyunca çocuğun bilişsel, dil, motor, sosyal ve duygusal gelişimlerinin büyük oranda tamamlandığı, çocuğun kişiliğinin de şekillendiği gelişim ve eğitim sürecidir (Aral, Kandır ve Yaşar, 2002: 15-16). Günümüz çocukları çeşitli sebeplerden ötürü önceki nesillere göre kötümser olmaya daha eğilimlidirler. Buna rağmen iyimserlik, öğrenilebilecek bir duygusal zekâ becerisidir. Ebeveyn çocukla olan iletişimde iyimser olduğunda, çocuk anne babasını gözlemleyerek bu duygusal zeka becerisini daha etkili şekilde öğrenir (Akgün, 2008, 45). Çocuklarına iyimser düşünmeyi öğreten anne babalar aslında onlara depresyonu yenebilme ve zorluklarla baş edebilmeyi de öğretmiş olurlar. Araştırmalar iyimser bakış açısına sahip bireylerin daha az bunalımlı, okulda ve iş hayatında daha etkin olduğu sonucunu ortaya koymuştur (Yavuz, 2010, 197). Çocuk, yaşadığı pozitif ve negatif duygulara ebeveyninin verdiği tepkiler yoluyla, duygularının kabul edilme ve reddedilme koşullarını tanır. Böylece duygular, çocuğun yakın çevresiyle olan ortak yaşamında gelişme gösterir ve sağlıklı bir zemine oturma imkanı bulur (Baltaş, 2012, 8).

* Öğrt., Milli Eğitim Bakanlığı, asenapektane@gmail.com

** Doç. Dr., Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

*** Öğr. Gör., Çankırı Karatekin Üniversitesi Eldivan SHMYO Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri Bölümü.

Çocuğun sosyal çevresi özellikle de anne-babası ile ilişkisi, çocuğun sosyal gelişimini, uyumunu, duygusal yakınlık kurma ve olumlu ilişkiler geliştirme becerisini, akran ilişkilerini etkilemektedir (Akt. Uluyurt, 2012, 45). Erken yıllarda akran ilişkileri ve bu ilişkilerin niteliği birçok gelişim alanı üzerinde kısa ve uzun süreli etkilere sahiptir (Gülay, 2008, 82). Çocuklar akran zorbalığı olarak kabul edilen pek çok davranışı okul öncesi dönemde göstermektedir. Son yıllarda artan şiddet olayları da göz önüne alındığında, okul öncesi dönemde akran zorbalığı geniş çaplı düşünülmesi gereken, önemli bir sosyal sorun karşımıza çıkmaktadır (Gültekin Akduman, 2012, 132).

Yapılan birçok araştırma ve gözlem sonucunda zorbalığın anaokullarında ciddi bir problem olduğu görülmüştür. Perren (2000)'e göre anaokullarında görülen zorbalık sınıfı etkilemekte ve çocukların etkileşimleri birbirlerinin zorbalık davranışlarını destekleyebilmektedir. Akran zorbalığına okul öncesi dönemde rastlanması ciddi sorunların işaretçisidir. Erken yıllarda zorbalığa karşı önlem alınması ile sonraki dönemlerde ortaya çıkması muhtemel zorbalık davranışlarının önüne geçilebilir (Koyutürk Koçer & Gültekin Akduman, 2016, 424). Bu sebeple okul öncesi dönem çocuklarının risk altında olduğu göz önünde bulundurulur ve zorbalık üzerine yapılan çalışmalara bu grup dahil edilmelidir. Bu hususlardan hareketle çocukların en çok vakit geçirdiği annelerinin duygusal zeka düzeylerinin çocuklarının zorba ve kurban davranışlarını etkileyip etkilemediğini incelenmek amacıyla bu çalışma yapılmıştır. Bu amaç ile şu sorulara cevap aranacaktır:

- Okul öncesi dönem çocuklarının zorba çocuk, kurban çocuk ve pasif zorba çocuk davranışları cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?
- Okul öncesi dönem çocuklarının zorba çocuk, kurban çocuk ve pasif zorba çocuk davranışları annelerinin öğrenim durumuna göre farklılaşmakta mıdır?
- Okul öncesi dönem çocuklarının zorba çocuk, kurban çocuk ve pasif zorba çocuk davranışları annelerinin yaşına göre farklılaşmakta mıdır?
- Okul öncesi dönem çocuklarının zorba çocuk, kurban çocuk ve pasif zorba çocuk davranışları annelerinin mesleğine göre farklılaşmakta mıdır?
- Okul öncesi dönem çocuklarının zorba çocuk, kurban çocuk ve pasif zorba çocuk davranışları annelerinin duygusal zeka düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?

2. GEREÇ VE YÖNTEM

2.1. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2018-2019 eğitim öğretim yılında Diyarbakır Ergani ilçesindeki Milli Eğitim Bakanlığına bağlı bağımsız anaokullarında okul öncesi eğitime devam eden çocuklar ve onların anneleri oluşturmaktadır. 2018-2019 eğitim öğretim yılında 60-72 ay arası bağımsız anaokuluna devam eden çocukların sayısı 394'tür. Tesadüfi olarak ulaşılan 80 çocuk ve anneleri araştırmanın örneklemini oluşturmuştur.

2.2. Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplamak amacıyla demografik bilgiler için "Kişisel Bilgi Formu", annelerin duygusal zeka düzeylerini belirlemek için "Schutte Duygusal Zeka Ölçeği" ve çocukların zorbalık düzeylerini ölçmek için "Zorba ve Kurban Çocuk Davranışı Değerlendirme Formu" kullanılmıştır.

2.2.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından oluşturulan kişisel bilgi formu annelere ve çocuklara ait demografik özellikleri belirlemek amacıyla oluşturulmuştur. Kişisel Bilgi Formunda çocuğun cinsiyeti, okul türü, annenin öğrenim durumu, annenin yaşı, annenin mesleği, gibi bilgilere yer verilmiştir. "Kişisel Bilgi Formu" çocuğun annesi tarafından doldurulmuştur.

2.2.2. Schutte Duygusal Zekâ Ölçeği

Schutte Duygusal Zekâ Ölçeği, Schutte ve diğerleri (1998) tarafından geliştirilmiştir. Austin, Saklofske, Huang ve McKenney (2004) tarafından 41 madde halinde yeniden düzenlenmiştir. Schutte Duygusal Zekâ Ölçeği, Tatar, Tok ve Saltukoğlu (2011) tarafından Türkçeye uyarlanan bir ölçektir. Türkçe 'ye uyarlanan ölçeğin Cronbach-Alpha iç tutarlık katsayısı 0,82'dir. Üç faktörün iç tutarlık katsayıları da sırasıyla İyimserlik/Ruh Halinin Düzenlenmesi 0,75, Duyguların Kullanımı 0,39 ve Duyguların Değerlendirilmesi 0,76'dır. Ölçeğin bütünü için Cronbach-Alpha iki yarım test güvenilirlikleri, birinci ve ikinci yarı için sırasıyla 0,69 ve 0,71 elde edilmiştir. Ölçek 20'si olumlu ve 21'i olumsuz toplam 41 maddeden oluşmaktadır (Ters yönlü maddeler: 3, 4, 6, 8, 10, 12, 13, 14, 17, 20, 22, 23, 24, 25, 26, 28, 34, 35, 39, 40, 41). Ölçeğin cevaplanma şekli 1=Kesinlikle Katılmıyorum ve 5=Kesinlikle Katılıyorum olmak üzere beşli likert tipidir. Ölçeğin puan aralığı ise 41 puan ile 205 puan arasındadır.

2.2.3. Zorba ve Kurban Çocuk Davranışlarının Değerlendirme Formu

Özyürek (2019) tarafından geliştirilen ölçek "Zorba-Çocuk Davranışları", "Kurban-Çocuk Davranışları" ve "Pasif Zorba-Çocuk Davranışları" olmak üzere üç alt boyuttan ve 32 maddeden oluşmaktadır. KR-20 iç tutarlılık katsayısı Zorba-Çocuk Davranışları alt boyutu için 0,86, Kurban Çocuk Davranışları alt boyutu için 0,88 ve Pasif-Zorba Çocuk alt boyutu için ise 0,71 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin, okul öncesi ve ilkökul döneminde zorba, kurban ve pasif zorba çocukların saptanmasında geçerli ve güvenilir veriler sunabileceği sonucuna varılmıştır.

2.2.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada 80 çocuğa ilişkin form öğretmenleri tarafından, annelere ilişkin formlar ise anneler tarafından doldurulmuştur. Ölçeklerden elde edilen verilerin girilmesinde ve yorumlanmasında SPSS 21 programı kullanılmıştır. Bağımsız örneklem için T testi ve Varyans Analizi (Anova) kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkinin tespiti için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayı kullanılmıştır. İstatistikler sonucu anlamlılık değeri 0,05 alınmıştır.

3. BULGULAR

Verilerin analizleri sonucunda elde edilen bulgular tablolar halinde verilmiştir.

Tablo 1. Örnekleme İlişkin Demografik Özellikler

Değişkenler	Grup	f	%
Çocuğun Cinsiyeti	Kız	39	48,7
	Erkek	41	51,3
Anne Öğrenim Durumu	İlkokul mezunu	17	21,2
	Ortaokul mezunu	13	16,2
	Lise mezunu	24	30,0
	Üniversite mezunu	26	32,6
Anne Yaşı	18-30 yaş	22	27,5
	31-40 yaş	53	66,2
	41-50 yaş	5	6,3
Anne Meslek	Serbest Meslek	5	6,2
	Öğretmen	12	15,0
	Ev Hanımı	53	66,3
	Hemşire	10	12,5
	Toplam	80	100,0

Tablo 1'e göre çocukların demografik özelliklerine ilişkin dağılımlar incelendiğinde, araştırmaya katılan çocukların %48,7'si (N:39) kız iken, %51,3'ü (N:41) erkektir. Araştırmaya katılan çocukların annelerinin %21,2'si (N:17) ilkökul; %16,3'ü (N:13) ortaokul; %30,0'u (N:24) lise ve %32,6'sı (N:26) üniversite mezunudur. Araştırmaya katılan çocukların annelerinin %27,5'i (N:22) 18-30 yaş arasında; %66,2'si (N:53) 31-40 yaş arasında ve %6,3'ü (N:5) 41-50 yaş arasında olduğu belirlenmiştir. Araştırmaya katılan çocukların annelerin %6,2'si (N:5) serbest meslek; %15,0'i (N:12) öğretmen; %66,3 (N:53) ev hanımı ve %12,5'inin (N:10) hemşire olduğu belirlenmiştir.

Tablo 2. Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Cinsiyetine Göre "Zorba ve Kurban Çocuk Davranışları Ölçeğinden" Aldıkları Puanlara İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve T Testi Sonuçları

Cinsiyet	Zorba ve Kurban Çocuk Davranışları						
	Zorba Çocuk Davranışları			Kurban Çocuk Davranışları		Pasif Zorba Çocuk Davranışları	
	N	X	SS	X	SS	X	SS
Kız	39	2,08	2,7	2,46	3,04	1,13	1,08
Erkek	41	2,95	3,53	2,49	3,5	1,66	1,59
T testi		t	p	t	p	t	p
Sonuçları		-1,239	0,219	-0,036	0,972	-1,736	0,087

Tablo 2 incelendiğinde çocukların cinsiyetlerinin; zorba ve kurban davranışları alt boyutlarından zorba çocuk davranışları (t=-1,239, p>0,05), kurban çocuk davranışları (t=-0,036, p>0,05) ve pasif zorba çocuk davranışları (t=-1,736, p>0,05) puanlarında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturmadığı

saptanmıştır. Puan ortalamaları incelendiğinde; zorba çocuk davranışları ($X=2,95$), kurban çocuk davranışları ($X=2,49$) ve pasif zorba çocuk davranışları ($X=1,66$) puanlarının; erkek çocukların puan ortalamalarının kız çocuklarından yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 3. Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Annelerinin Öğrenim Durumuna Göre “Zorba ve Kurban Çocuk Davranışları Ölçeğinden” Aldıkları Puanlara İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	Zorba ve Kurban Çocuk Davranışları						
	Zorba Çocuk Davranışları			Kurban Çocuk Davranışları	Pasif Zorba Çocuk Davranışları		
	N	X	SS		X	SS	X
Anne							
Öğrenim Durumu	N	X	SS	X	SS	X	SS
İlkokul Mezunu	17	1	1,8	3,35	4,37	1,21	1,18
Ortaokul Mezunu	13	3,23	3,27	1,85	3,74	1,85	1,41
Lise Mezunu	24	3,67	3,87	1,96	2,93	1,41	1,56
Üniversite Mezunu	26	2,12	2,72	2,69	2,41	1,35	1,35
Toplam	80	2,52	3,17	2,47	3,26	1,4	1,38
Varyans Analizi	Sd	F	p	F	p	F	p
Gruplararası	3	2,912	0,040*	0,803	0,496	0,609	0,611
Gruplariçi	76						
Toplam	79						

Tablo 3 incelendiğinde, çocukların zorba ve kurban davranışları alt boyutlarından zorba çocuk davranışları ($F_{(3-76)} = 2,912$, $p<0,05$) anne öğrenim durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturduğu saptanmıştır. Puan ortalamaları incelendiğinde ilkököl mezunu annelerin çocuklarının zorba ve kurban çocuk davranışları boyutlarından zorba çocuk davranışları ($X=1,00$) ve pasif zorba çocuk davranışları ($X=1,21$) puan ortalamalarının diğer gruptaki çocuklara göre düşük olduğu saptanmıştır.

Tablo 4. Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Annelerinin Yaşlarına Göre “Zorba ve Kurban Çocuk Davranışları Ölçeğinden” Aldıkları Puanlara İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	Zorba ve Kurban Çocuk Davranışları						
	Zorba Çocuk Davranışları			Kurban Çocuk Davranışları	Pasif Zorba Çocuk Davranışları		
	N	X	SS		X	SS	X
Annelerin							
Yaşı	N	X	SS	X	SS	X	SS
18-30 yaş	22	2,18	3,02	2,27	3,52	1,5	1,6
31-40 yaş	53	2,83	3,33	2,43	3,09	1,45	1,32
41-50 yaş	5	0,8	0,84	3,8	4,32	0,4	0,55
Toplam	80	2,52	3,14	2,47	3,26	1,4	1,38
Varyans Analizi	Sd	F	p	F	p	F	p
Gruplararası	2	1,121	0,331	0,452	0,638	1,417	0,249
Gruplariçi	76						
Toplam	79						

Tablo 4 incelendiğinde, yapılan varyans analizi sonuçlarına göre, zorba çocuk davranışları ($F_{(2-76)} = 1,121$, $p>0,05$), kurban çocuk davranışları ($F_{(2-76)} = 0,452$, $p>0,05$) ve pasif çocuk zorba davranışlarının ($F_{(2-76)} = 1,417$, $p>0,05$) anne yaşına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği görülmüştür. Puan ortalamalarına bakıldığında 41-50 yaş aralığında anneye sahip olan çocukların zorba çocuk davranışlarında ($X=0,80$) ve pasif zorba çocuk davranışlarında ($X=0,40$) puan ortalamalarının diğer gruptaki çocuklara göre düşük olduğu saptanmıştır.

Tablo 5. Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Annelerinin Mesleklerine Göre “Zorba ve Kurban Çocuk Davranışları Ölçeğinden” Aldıkları Puanlara İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Annelerin Meslek Durumu	Zorba Çocuk Davranışları			Kurban Çocuk Davranışları		Pasif Zorba Çocuk Davranışları	
	N	X	SS	X	SS	X	SS
Kamu Çalışanı	5	2,2	2,17	2,6	4,72	1,4	1,52
Öğretmen	12	1,33	1,92	3,58	2,57	1,42	1,56
Ev Hanımı	53	2,81	3,44	2,42	3,51	1,51	1,31
Hemşire	10	2,6	3,24	1,4	1,17	0,8	1,55
Toplam	80	2,5	3,17	2,47	3,26	1,4	1,38
Varyans Analizi	Sd	F	p	F	p	F	p
Gruplararası	3	0,723	0,541	0,825	0,484	0,731	0,537
Gruplarıçi	76						
Toplam	79						

Tablo 5 incelendiğinde, çocukların zorba ve kurban çocuk davranışları alt boyutlarından zorba çocuk davranışları ($F_{(3-76)} = 0,723$, $p > 0,05$), kurban çocuk davranışları ($F_{(3-76)} = 0,825$, $p > 0,05$) ve pasif zorba çocuk davranışları ($F_{(3-76)} = 0,731$, $p > 0,05$) anne meslek durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturmadığı saptanmıştır. Puan ortalamaları incelendiğinde hemşire annelerin çocuklarının kurban çocuk davranışları ($X=1,40$) ve pasif zorba çocuk davranışları ($X=0,80$) puan ortalamalarının diğer gruptaki çocuklara göre düşük olduğu saptanmıştır.

Tablo 6. Annelerin Duygusal Zeka Ölçeğinden Aldıkları Puanlar ile Çocukların Zorba ve Kurban Çocuk Davranışları Ölçeğinden Aldıkları Puanları Arasındaki İlişkiye Ait Korelasyon Testi Sonuçları

Değişkenler	Annelerin Duygusal Zeka Puanları				
		İyimserlik/ Ruh Halinin Düzenlenmesi	Duyguların Kullanımı	Duyguların Değerlendirilmesi	Toplam Puan
Zorba Çocuk Davranışları	r	-0,008	-0,274	-0,126	-0,112
	p	0,945	0,014*	0,267	0,322
	N	80	80	80	80
	r ²	0,000	0,075	0,015	0,012
Kurban Çocuk Davranışları	r	-0,099	-0,083	-0,058	-0,107
	p	0,384	0,464	0,609	0,346
	N	80	80	80	80
	r ²	0,009	0,006	0,003	0,011
Pasif Zorba Çocuk Davranışları	r	0,031	-0,218	-0,188	-0,117
	p	0,785	0,052	0,094	0,301
	N	80	80	80	80
	r ²	0,000	0,047	0,035	0,113

Tablo 6 incelendiğinde, çocukların zorba çocuk davranışları boyutu ile annelerin duygusal zeka alt boyutlarından iyimserlik/ruh halinin düzenlenmesi boyutu arasındaki ilişki $r=-0,008$; duyguların değerlendirilmesi boyutu arasındaki ilişki $r=-0,126$ ve toplam puanı arasındaki ilişki $r=-0,112$ olarak

belirlenmiştir. Bu katsayı anlamlı olmamakla birlikte, katsayı 0'a oldukça yakındır. Bu değişkenler arasında herhangi bir ilişki olmadığı söylenebilir ($p>0,05$).

Zorba ve kurban çocuk davranışları alt boyutlarından zorba çocuk davranışları boyutu ile annelerin duygusal zeka alt boyutlarından duyguların kullanımı boyutu arasındaki ilişki $r=-0,274$ olarak belirlenmiştir. Bu ilişki zayıf ve negatif yönlüdür. Duyguların kullanımı puanı arttıkça zorba çocuk davranışları puanı azalmaktadır. Bu katsayı anlamlı olmakla birlikte, bu iki değişkenin açıkladığı ortak varyans miktarı %1,4'dür ($p<0,05$).

Çocukların kurban çocuk davranışları boyutu ile annelerin duygusal zeka alt boyutlarından iyimserlik/ruh halinin düzenlenmesi boyutu arasındaki ilişki $r=-0,099$; duyguların kullanımı boyutu arasındaki ilişki $r=-0,083$; duyguların değerlendirilmesi boyutu arasındaki ilişki $r=-0,058$ ve toplam puanı arasındaki ilişki $r=-0,107$ olarak belirlenmiştir. Bu katsayı anlamlı olmamakla birlikte, katsayı 0'a oldukça yakındır. Bu değişkenler arasında herhangi bir ilişki olmadığı söylenebilir ($p>0,05$).

Çocukların pasif zorba çocuk davranışları boyutu ile annelerin duygusal zeka alt boyutlarından iyimserlik/ruh halinin düzenlenmesi boyutu arasındaki ilişki $r=0,031$; duyguların kullanımı boyutu arasındaki ilişki $r=-0,218$; duyguların değerlendirilmesi boyutu arasındaki ilişki $r=-0,188$ ve toplam puanı arasındaki ilişki $r=-0,117$ olarak belirlenmiştir. Bu katsayı anlamlı olmamakla birlikte, katsayı 0'a oldukça yakındır. Bu değişkenler arasında herhangi bir ilişki olmadığı söylenebilir ($p>0,05$).

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada okul öncesi dönem çocuklarında akran zorbalığının annelerinin duygusal zeka düzeyi ile ilişkisi incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla Diyarbakır Ergani ilçesinde bulunan resmi okul öncesi kurumlarına devam eden 80 çocuk ve annesi çalışmaya dahil edilmiştir. Çalışmada veri toplamak amacıyla "Kişisel Bilgi Formu", annelerin duygusal zeka düzeylerini ölçebilmek için "Schutte Duygusal Zeka Ölçeği", ve çocukların akran zorbalığı düzeylerini belirlemek için "Zorba ve Kurban Çocuk Davranışlarını Değerlendirme Formu" kullanılmıştır.

Araştırmanın sonuçlarında ; çocukların cinsiyetlerine göre zorba ve kurban çocuk davranışları alt boyutlarında anlamlı bir farklılık görülmezken, puan ortalamalarına bakıldığında zorba çocuk, pasif zorba çocuk ve kurban çocuk davranışları puanlarında erkek çocukların puan ortalamalarının kız çocukların puan ortalamasından yüksek olduğu belirlenmiştir. Oğur (2010, 34) ilköğretim öğrencilerinin zorba davranış eğilimine yönelik yaptığı çalışmada ölçeğin alt boyutlarında cinsiyete göre anlamlı bir farklılık saptamamıştır. Yine Doğan Çevirgen (2018, 173)'in yaptığı çalışmada geleneksel akran zorbalığı incelemesinde ortalamalara bakıldığında erkek çocukların kız çocuklara oranlara daha fazla akran zorbalığı yaptığı tespit edilmiştir.

Çocukların zorba ve kurban davranışları alt boyutları incelendiğinde zorba çocuk davranışının annenin öğrenim durumuna göre istatistiksel açıdan farklılık oluşturduğu tespit edilmiştir. Puan ortalamalarında ilköğretim mezunu annelerin çocuklarının zorba ve pasif zorba çocuk davranışları puan ortalamaları diğer gruptaki çocuklara göre düşük bulunmuştur. Yine anne öğrenim durumu değişkenine göre baktığımızda annesi ilköğretim mezunu olan çocukların zorba ve kurban davranışları alt boyutlarından kurban çocuk davranışları puan ortalamaları diğer gruplara göre yüksek bulunmuştur. Özdemir vd. (2018, 72)'un çalışmasında annesi okur yazar-ilkokul mezunu olan çocukların akran şiddetine daha fazla maruz kaldıkları görülmüştür. Eğitim düzeyi düştükçe çocuk yetiştirme tutumlarının farklılaşmaktadır. bununla birlikte eğitim düzeyi düşük olan ebeveynler çocuklarına sosyal becerileri kazandırmak için rehberlik etme ve model olma hususunda yetersiz kalmaktadırlar. bu durum ise çocuklarının akranları ile olan ilişkilerini etkileyerek, akran zorbalığına daha fazla maruz kalmalarına sebep olmuş olabilir.

Annelerin yaş ve mesleklerine göre çocukların zorba ve kurban çocuk davranışları alt boyutlarından zorba, kurban ve pasif zorba çocuk davranışlarının istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık oluşturmadığı görülmüştür. Puan ortalamalarında ise hemşire anneye sahip çocukların kurban ve pasif zorba çocuk davranışlarının diğer gruptaki çocuklara oranla düşük olduğu saptanmıştır. Özdemir vd. (2018, 77) okul öncesi dönemdeki çocukların akran şiddetine maruz kalma düzeylerinin anne mesleğine göre anlamlı bir fark oluşturmadığını ancak ev hanımı olan annelerin çocuklarının daha fazla akran şiddetine maruz kaldıkları sonucuna ulaşmıştır. Oğur (2010, 34) ilköğretim öğrencilerinin zorbalık davranışlarını incelediği çalışmasında anne mesleği değişkeni incelemesinde tüm boyut ve alt boyutlarda anlamlı bir fark olmadığını tespit etmiştir. zorba ve kurban davranışlarını anne mesleğine göre inceleyen araştırmaların sonuçları anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir. bu durum zorba ve kurban çocuk olmada annenin yaş ve mesleğinin değil; annenin eğitim düzeyi, çocuk yetiştirme tutumları, rol model olması ve bağlanma stillerinin etkili olduğunu düşündürmektedir.

Araştırmada zorba çocuk davranışları boyutu ile annelerin duygusal zeka alt boyutları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Kurban çocuk davranışları boyutu ve pasif zorba çocuk davranışları boyutu ile annelerin duygusal zeka toplam puanları arasındaki ilişki de anlamlı olmamakla beraber herhangi bir ilişki bulunmamıştır. Ancak annelerin duygusal zeka alt boyutlarından duyguların kullanımı puanı arttıkça zorba çocuk davranışları puanı azalmaktadır. Balak (2017, 123) ise ilköğretim öğrencilerinde akran zorbalığı ile duygusal zeka arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında bu bulguya paralel olarak negatif yönlü anlamlı bir ilişki saptamıştır. anne çocuğun hayatında önemli bir role sahiptir. özellikle erken yıllarda anneler çocuğun en çok vakit geçirdiği kişi olmaktadır. annelerin duyguları kullanım düzeylerinin artması, çocuklarının duyguları tanınmaları, kendi duygularını ve karşısındaki bireylerin duygularını anlamalarını ve duygularını ifade etme becerilerini geliştirmiş olabilir. Araştırmalar akran zorbalığı ile empatik eğilim arasında ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Empati akran zorbalığı gruplarını ayırmada belirleyici bir değişkendir (Siyez ve Kaya, 2011, 37).

ÖNERİLER

Araştırmanın bulguları akran zorbalığı ve kurban çocuk olmada anne il ilgili faktörlerin ve annenin duyguları kullanım düzeyinin etkili olduğunu ortaya koymuştur. bu doğrultuda;

- Genellikle birincil bakıcı rolünü üstlenen ve çocuğun hayatında önemli bir etkiye sahip olan annelere çocuk yetiştirme tutumları, etkili iletişim, duygusal okur yazarlık gibi konularda eğitimlerin verilmesi,
- Okul öncesi öğretmenlerinin akran zorbalığının önüne geçmede sınıf içi eğitim durumlarını düzenlemenin yanı sıra aile eğitimine ve aile katılımına gereken önemi vermeleri, düzenli ev ziyaretleri ile ailenin ihtiyaçlarını daha iyi gözlemleyerek aileye rehberlik etmeleri,
- Yapılacak araştırmalarda akran zorbalığı ve zorbalığa maruz kalmanın önüne geçilebilmesi için; başta ailesel olmak üzere çevresel faktörlerin detaylı ve boylamsal olarak incelenmesi,
- Risk gruplarının belirlenerek erken müdahale programlarının geliştirilmesi ve uygulanması, önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Akgün, Şevket. (2008). *Duygusal zekâ gelişimi yönünden anne-baba eğitimi*. Ankara: Nasa.
- Aral, Neriman, Kandır, Adalet ve Yaşar, Münevver (2002). *Okul Öncesi eğitim ve okul öncesi eğitim programı*. İstanbul: Ya-Pa.
- Austin EJ, Saklofske DH, Huang SHS, McKenney D. (2004). Measurement of trait emotional intelligence: testing and cross-validating a modified version of Schutte et al.'s measure. *Pers Indiv Differ*, 36(3): 555-62.
- Balak, Derya. (2017). *İlkokul öğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri ile akran zorbalığı ve okula aidiyet duyguları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Baltaş, Zuhâl (2012). *İnsanın iç dünyasını aydınlatan ve işine yansıyan ışık duygusal zeka*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Doğan Çevirgen, Betül (2018). *Geleneksel Akran Zorbalığı, Sanal Zorbalık Ve Ebeveyn İzlemesinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Malatya: İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Gülây, Hülya (2008). *5-6 Yaş Çocuklarına Yönelik Akran İlişkileri Ölçeklerinin Geçerlik Güvenirlik Çalışmaları ve Akran İlişkilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul: Marmara Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Gültekin Akduman, Gülümser. (2012). Okul öncesi dönemde akran zorbalığının incelenmesi. *Journal of Society & Social Work*, 23(1), 121-137.
- Koyutürk Koçer, Nazife & Gültekin Akduman, Gülümser. (201). Peer-Bullying During the Pre-School Period. (Ed. Emin Atasoy, Recep Efe, Iwona Jażdżewska, Hülya Yaldir) *Current Advances in Education*, 418-427. ST. KLIMENT OHRIDSKI UNIVERSITY PRESS: SOFIA
- Oğur, Mehmet Emin (2010). *İlköğretim Öğrencilerinin Zorba Davranış Eğilimlerine Yönelik Bir İnceleme*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özdemir, Ayşe Nur; Gültekin Akduman, Gülümser & Gündüz, Ayşenur (2018). Okul Öncesi Dönem Çocukların Akran Şiddetine Maruz Kalma Düzeylerinin Çeşitli Ailesel Özellikler Açısından İncelenmesi. (Ed. Adem SOLAK) *Aile eksenli şiddet ve doğurduğu sosyal travmalar* içinde s.61-83. HEGEM YAYINLARI – ANKARA
- Özyürek, Arzu. (2019). "Zorba ve Kurban Çocuk Davranışlarını Değerlendirme Formu: Güvenilirliği ve Geçerliliği", *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 15(1), s. 246-261
- Perren, Sonja. (2000). *Kindergarden Children Involved in Bullying: Social Behaviour, Peer Relationships and Social Status*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Bern Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.
- Schutte NS, Malouff JM, Hall LE, Haggerty DJ, Cooper JT, Golden CJ, et al (1998). Development and validation of a measure of emotional intelligence. *Pers Indiv Differ*, 25(2): 167-77.
- Siyez, Diğdem M., & Kaya, Alim. (2011). Akran zorbalığı gruplarında empatik eğilim. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12.2, 23-43
- Tatar, Arkun., Tok, Serdar ve Saltukoğlu, Gaye. (2011). Gözden Geçirilmiş Schutte Duygusal Zeka Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması ve Psikometrik Özelliklerinin İncelenmesi. *Klinik Farmakoloji Bülteni*, S. 21(4), s. 325-338.
- Troy, Michael, Sroufe, Alan. (1987). Victimization Among Preschoolers: Role of Attachment Relationship History. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, V 26(1), s. 166-172.
- Uluyurt, Fazilet. (2012). *Bazı değişkenlere göre okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş grubu çocuklarının akran ilişkileri*. Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Yavuz, Kudret Eren. (2010). *Çocuğunuzun duygusal zeka gelişimi için küçük sağlam adımlar*. İstanbul: Timaş.